

g Plaetse. Debe de soorten van Speerwoztele was- sen op schaduwtichte plaetsen/ insonderheit in heetachtige landen. De Groote is in Dooch ende Sieder Dwertsch- lant gemeen ghenoech: dan de Clepne en wozt daer soo dicke wyls niet gebonden.

g Tijt. De Speerwoztele bloeyen beyde met den Calfsboet/ oft een wemthohen lacter: de aren oft wy- den worden tipp in de Oogstmaent.

g Naem. Dese cruyden worden gemeenlyck in Griec Dracontion *Dracōnis* ende Dracontia *Dracōnis* geheeten: ende in Latijn somtijts oock wel Dracunculus.

1. De Groote soorte wozt van meest alle de nieuwe Cruydtboeckboeken Serpentina maior geheeten: van andere Bilatia: van sommige oock Colubrina. Valerius Cordus noemtse Dracunculus polyphyllos ende Loph- erisum. De Dooch Dwertschen noemense Schlangen- kraut/ Drachentwurtz: de Zabanders Speerwoztele: ende tot onderschil van de andere / Groote Speerwoz- tele in Latijn Dracontium minus: de Fransospen Ser- pentaire: de Italiaenen Dragontia: de Spaegnaerts Tara- gentia. Onder de bastaert oft balseke naemen wozt sij ge- heten in't Griec Aron, Iaron, Iaron, Hierakikos, Bla- ron, Harmiagnon ende Cyparis: in Latijn Sauriaria en Sigiariaria.

Matthiolus schijft dat dit den Clepnen Dracuncu- lus, oft Dracunculus minor is / ende beschrijft een ander gewas booz den Grootten Dracunculus: den welken nochtans indien hij ergens te vinden is / veel eer een soorte van Biskorta oft Hertstonge is / dan van Speerwoztele. De oorsake van dese meeninge oft dwalinge van Ma- thiolus is ghecomen door het woort antemplecomena *ἀντὲμπελομένη* / twelck nae de wtelegginge oft oerfettinge van Marcellus Virgilius ende van Matthiolus betee- kent dat de bladeren van dit gewas in een gebochten en- de verwert zijn: om dat Dioscorides de bladeren van den Grootten Dracunculus schijft te wesen den Patich gelijck: in't Griec Lapathoide antemplecomena, *Λαπαθῶδὲ ἀντὲμπελομένη*. Maer dat woort en beteykent ep- gentlijck anders niet / dan dat de bladeren van dit gewas aen een gehecht ende samenhangende zijn: want antem- plope *ἀντὲμπελομένη* is soo veel te seggen als een samenhech- tinge oft samenblechtinge. Ende sijn de bladeren van dese Groote Speerwoztele: want sij zijn van beelen aen een gehecht ende bergadert / de welcke elck besondet de bladeren van den Patich seer wel gelijcken.

2. De Clepne soorte heet Dracontium minus, in on- se taale Clepne Speerwoztele: sommige noemense Arum alterum, oft Arum minus, dat is Tweede oft Clepne Calfsboet: Valerius Cordus geeft den naem van Dracunculus hemicophyllos, ende Loph planum. Men machse seer wel Serpentina minor, oft Colubrina minor noemen. Dan in de Apotheken en is dese soorte niet bekent.

Kengaende dese twee cruyden / soo ist te wete dat Apri- leus de soorten van Speerwoztele oft Dracontium / den naem van Dracontia geeft / ende daer van veel bynemde naemen boozbyngt: de welcke nochtans in onbekent zijn oft sij de groote oft de clepne soorte best toegeegent behoorden te wesen: als zijn Pythonion, Aesclepias, An- chomanes, Sauchromaton oft Sautomaton, Therion, Schoenos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, The- riophonon, ende Eminion.

Aethemus vertelt dat de Speerwoztele oft den Dra- cunculus oock Aronia genaemt plach te wesen: Ende om de waerheyt te seggen / soo schijnt datmen de Clep- ne Speerwoztele niet onvergelyck Aronia *Aronia* soude mogen noemen / om dat sij den Aron oft Calfsboet soo wel gelijck.

g Aert. De Speerwoztele oft Dracontion is van crachten den Calfsboet eenichsins gelijck / als Galenus betuypt soo wel in de blader als in de woztel: sij is noch- tans veel bitterder ende scherper van smaek dan den Calfsboet: ende daarom is sij oock meer verwarmende van crachten / ende dunnier van beelen. Zoben den heeft sij in heur een lichte oft clepne soorte eygentlijcken te we- ten de scherpeheit ende bitterheit / gheboecht is / daarom oock een seer crachtich ende sterck dinc geacht is om in veel ghebeken des lichaems niet groote hitte ende baete- gebuycht te worden.

g Cracht ende Werekinge. De Woztel van Speer-

woztele subert alle het ingewant / insonderheit alle de dicke groote taeppe vochtigheden van maechende: ende is een seer bequaeme middel om alle wederspanninge ende qualijeli geneesbare zeeren te geneesen / die in't Griec Ca- coethe *Κακοῦθη* genaemt worden.

Sij subert ende baegt of seer crachtichelijck / al tgene dat teuinge afbaevinge ende repunakinge verheyscht: ende sij berdyft alle witte pupsten / alphi ghejerten / ende ander- schelfferachtige leeliche plaeken / met *ἄδικ* gebuycht / en daer op gestreken.

De Bladeren van dit gewas hebben oock diergelijche cracht / ende zijn seer bequaem om alle berfche wonden oft zeeren te geneesen: ende hoe die verseher ende min doxt oft verdyocht zijn / hoe sij bequaemer zijn om de wonden toe te heelen ende te sluyten. Want als dese bladeren heel dyooch ende doxt zijn / dan zijn sij te scherp ende te crachtich om inde wonden bequaemelijck gebuycht te worden.

De Wycht / dat is de wyfsachtige aere van Speer- woztele / misgaders het Saet / is crachtiger niet alleen dan de bladeren / maer oock dan de woztel: daarom is die seer goet geacht gewest om den eancker en boozts-eten- de zeeren / polyp ghejerten / te geneesen / ende heur alle cracht ende schadelijckheit te benemen: want sij blyten af dat oberbloedich vleesch dat binnen den neuse ende elders groeyt.

Het sap van dese wycht subert oock ende gheueest de ghebeken der oogen.

Zhalven de boozsepe crachten verhaelt Dioscorides dat sommige gelooven dat de gene die de bladeren oft de woztelen van dit gewas tuschen heur vingeren gheue- ven hebben / van de adderslangen niet gebeten oft gestek- ken en sullen worden.

Plinius verhaelt oock dat soo wte dese bladeren oft woztelen oft het gantsche cruydt over hem daegt / van geen adders oft slangen gesteken en sal worden: iaer dat sij van hem beere wech sullen blieden.

Dese boozsepe crachten worden van Dioscorides be- dede de soorten van Speerwoztele toegeschreven / en dat in twee vercheppen Capittelen van sijn boeck.

Galenus vermaent oock van den Dracunculus oft Speerwoztele in sijn boeck van de crachten der Woelste- len / alwaer hij schijft dat de woztel daer van twee oft drijmael gesoden zijnde / op datse alle heur medienachtige scherpe cracht aflegge / somtijts in de swijpe ghebuycht pleegt te worden: als de woztel van Calfsboet / soo wan- neer iemand eenichsins dicke taeppe slingerachtigheden met de Woxt ende Longeren dypen oft niet gewelt loo maechen wil / en doox den hoest oft spouten uwoyden.

2. Dioscorides schijft epgentlijck van de Clepne Speerwoztele dat de woztel daer van sij ghebeken sij gesoden / met Honich / oft alleen in swijpe oft doox ghe- buycht / alle oberbloedige vochtigheden die in de Woxt vast steken / gemachelijck doet voortcomen ende uwen.

g Ander Gebruyck. Sommige gelooven dat de bla- deren van de Speerwoztele / besondert van de Groote / als- men daer den berfchen Caer in wind oft bedert / alle de oberbloedige vochtigheden daer van wech nemen / ende dien selven beletende verrotten oft te bederven / om dat sij soo dyooch van aert ende gestaltemisse zijn.

BIJVOEGSEL.

A Z is sake dat dit gewas (twelck nae sijnen schickelijcken steel de gedaente van het bel van de adderslange hebbende / Draeken woztel geheeten wort) van niet alle de cruydenmin- ners genoech bekent is / nochtans is daer in te aemmerken een sake / de welcke ick niet wel en weete oft van iemand ghemerct oft ten minsten aingeterkent is geueert: te wete dat dit cruyt ter wylen dat staet en bloeyt insonderheit in't heere van den dage / wannere dat aldermeest van de Sommermaent beschou- wen wort / salken afgerijchten staek wt sijn bose / daer de bloeme oft staeppe wylsijn. Van sich geft dien van een be- zotte oft doox de beft glijckende: dat den genen die den crach- tens gewaer gemogen is / insonderheit die wat teer dan hers- senen is / sich seluen daer nae niet te baest berfonten en sal om dat cruyt heel aen te raken oft te genaken. Ich laet staen neere te willen rieken. Van dien reuck bequaet daer nae / als de hofse verlesicht: ende als het saet tot rijpheit comt. Oeffeninge. Groote Speerwoztel moet geplamt zijn in gose- de erde: en op doncker gewesten: maer de Clepne begeert een- nen bochten ende waterachtigen grond / ontrent de fonteynen / bjonnen ende grachten. De woztel wort inden Oogst wtgege- ven ende wel schoone gewassen zijnde / in clepne staekens ge- sunden / ende doox eenen lijnen doox ghebeken: ende soo in doncker

HET VII. CAPITTEL. Van Water-Slangencruydt / oft Water-Speerwoztele.

Gedaente.

D E derde soorte van Speerwoztele / Water-Slan- gencruydt geheeten / en heeft gene konde arupen- achtige oft ballachtige woztel / maer heel lancft cruypende / ende in veel hantkens berdeyt / van een mateliche dichte: tot wiens knoophens oft ledelens sluyten de ronde effene oft caele ende van binnen doox- achtige Steellens van de Bladeren: maer nae beneden- waerts beschreyden heur veel vercheppen dunne bees- lingen oft fasetingen wt. De Wycht comt boozt op tsoy van een royt Steelken / ende spruyt wt een van de Blade- ren / ende is in't beginnel met veel clepne witte dyaephens / die in stede van de Bloethe zijn / dincingelt: maer daer- nae wozt sij groeter / ende gelijck een wyfsachtige aere / oft reuen tross van dypben / die eerst groen van beelen zijn / ende daer nae rootachtich worden / clepnder dan de dypben van Calfsboet / maer nochtans wel soo scherp van smaek als die. De Bladeren zijn breed / groen ge- latt ende cael / elck op een besondert steelken wassende / de Dypbladeren gheheek / maer nochtans clepnder dan die van Calfsboet oft Aron: dan dat blad dat met de wycht booztcomt / is clepnder dan de andere / ende aen de bo- venste sijde: met de welcke dat de wycht raect oft naest te- witt van beelen.

Water-Slangencruydt, dat is de Derde soorte van Speerwoztele.

g Plaetse. Dese Water-Speerwoztele wast in broeck- achtige oft voelachtige plaetsen / iaer dicke wyls in de poe- len ende afgelopen waetren selve: Ende is in Dooch- Dwertschlant ende oock hier te lande gemeen genoech.

g Tijt. De Wycht van dit cruydt worden rijp in den Verst.

g Naem. Dit gewas wozt met goede reden Dracun- culus aquatilis ende Dracunculus palustris in Latijn ge- heeten. Van sommige Arum palustre, al oft sine sepde Wa- ter-Speerwoztele oft Water Calfsvoet: De Dooch- Dwertschen noemen Water-Slangencruydt: dat is in onse taale Water-Slangencruydt. Maer de gene die t Hy- p 19 dropereti